

دولت جمهوری اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

پوهنتون مسلام

فakولته شرعیات

رشته فقه و قانون

پورد ماستری

گزینش رئیس دولت در افغانستان

بحث مقایسوی بین قوانین افغانستان و فقه سیاسی اسلام

(پایان نامه ماستری)

محقق: سید اغانوری

استاد راهنما: دکتور نجیب الله " صالح "

سال: ۱۳۹۶

دولت جمهوری اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

پوهنتون سلام

فاکولته شرعیات

رشته فقه و قانون

بورده ماستری

گزینش رئیس دولت در افغانستان

بحث مقایسوی بین قوانین افغانستان و فقه سیاسی اسلام

(پایان نامه ماستری)

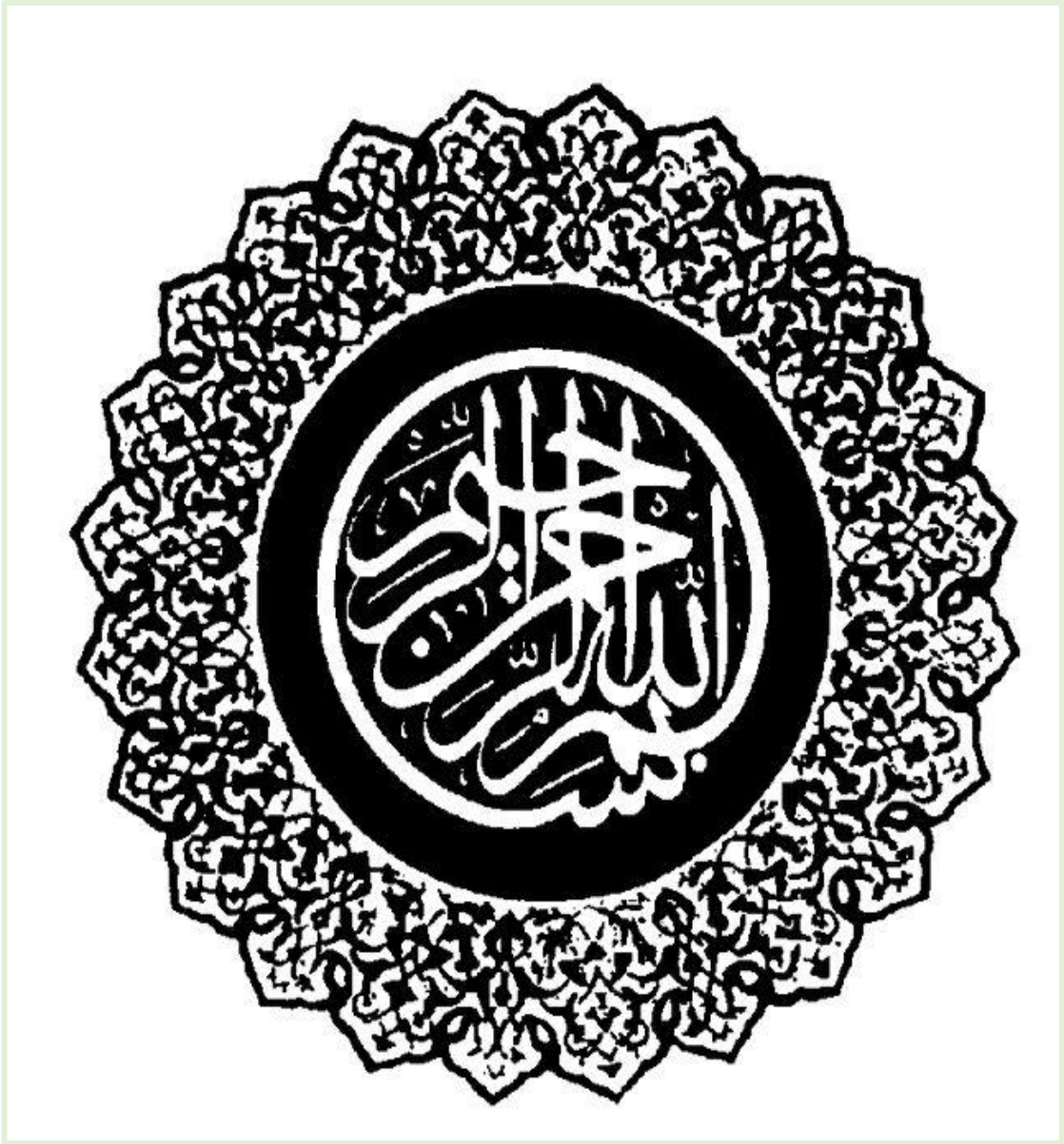
سیدآغا نوری

محقق:

دکتور نجیب الله " صالح "

استاد راهنما:

سال: 1396

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم سیدآغا نوری ولد علاؤالدین ID نمبر Sh-msf-93-011 از پایان نامه ماستری خویش زیر عنوان گزینش رئیس دولت در افغانستان " بحث مقایسوی بین قوانین افغانستان وفقه سیاسی اسلام " په روز سه شنبه تاریخ ۱۳۹۶/۸/۲ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و از نظر هیات ژوری مستحق 86 (نمره به عدد) هشتاد و شش (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

امضای اعضای هیات ژوری:

ردیف	نام استاد	عضویت	مضاء
۱	دکتور عبدالباقی امین	عضو هیات	
۲	دکتور شیرعلی ظریفی	عضو هیات	
۳	دکتور نجیب الله صالح	رهنما و رئیس جلسه دفاعیه	

معاون علمی

رئیس بورد ماستری

خلاصه تحقیق:

از زمان که محصل دوره لیسانس بودم همواره درین فکر فرو میرفتم که آیا قوانین افغانستان بخصوص مواد قانون اساسی و سایر قوانین مربوط به گزینش رئیس دولت میباشند با در نظر داشت مشکلات که ازین ناحیه ملت و کشور را گاهی تا پرتگاه سقوط نزدیک میسازد، چقدر با فقه سیاسی اسلام همخوانی دارد و آیا برای رفع این مشکل در یک کشور اسلامی مانند افغانستان راه بهتری وجود دارد یاخیر.

به همین منظور پایان نامه دوره کارشناسی ارشد خویش را تحت عنوان (شیوه گزینش رئیس دولت در افغانستان) که یک بحث مقایسوی بین قوانین افغانستان در رابطه به گزینش رئیس دولت و فقه سیاسی اسلام است، انتخاب نموده که این بحث کاملاً متفاوت و در عین حال یک ضرورت میرم در عصر حاضر پنداشته میشود، زیرا در جهان امروزی انتخابات یک امر لازمی و طبیعی جهت تعیین مسولین در جه اول نظام های سیاسی تلقی شده و افغانستان نیز به عنوان یک کشور مستقل دارای قوانین و نظام انتخاباتی میباشد که بررسی و مقایسه قوانین آن جهت اصلاحات و رفع نواقص آن یکی از وجایب خبرگان و قانونگذاران تلقی میگردد. و از آنجائیکه ماده سوم قانون اساسی افغانستان حکم میکند که " هیچ قانون نمی تواند مخالف معتقدات و احکام دین مقدس اسلام باشد" ¹ بناً لازم است تا راهکار ها، قوانین و طرز العمل هائیکه در رابطه به تعیین زعامت کشور است، بر مبنای فقه و نظام سیاسی اسلام استوار باشد. و اینکه چقدر ماده فوق الذکر عملاً در خود قانون اساسی و سایر قوانین نافذ کشور بخصوص قانون انتخابات رعایت و عملی میگردد، بحثی است که درین رساله روی آن تمرکز صورت گرفته است.

درین رساله سعی گردیده تا در حد توان قوانین مربوطه، بررسی و ماهیت حکم فقهی شرکت در انتخاب زعیم کشور و مبنای فقهی آن بشکل مقایسوی بین قوانین افغانستان و فقه سیاسی اسلام توضیح گردد، نمونه ها و طرق تعیین خلفاء و مسولین نظام اسلامی را بعد از وفات پیامبر بزرگ اسلام به تفصیل بیان و روشن نمایم. این تحقیق در چهار فصل تقسیم و در اخیر قوانین افغانستان در رابطه به شیوه گزینش رئیس دولت با فقه سیاسی اسلام مقایسه گردیده که در نتیجه شریعت غراء محمدی با داشتن نظام سیاسی جامع، همه شمول، مستدل، منطقی بهترین گزینه برای رفع چالش های نظام انتخاباتی و دولتداری بخصوص در مجامع و کشور های اسلامی از جمله افغانستان میباشد پیشنهاد گردیده است.

¹ - قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، ماده سوم

فهرست مطالب:

سپاسگذاری.....	Error! Bookmark not defined.
خلاصه تحقیق:.....	ب
فهرست مطالب:.....	3
پیشگفتار / مقدمه:.....	Error! Bookmark not defined.
اهمیت و اسباب اختیار موضوع:.....	Error! Bookmark not defined.
اهداف تحقیق:.....	Error! Bookmark not defined.
سوالات تحقیق.....	Error! Bookmark not defined.
پیشینه تحقیق:.....	Error! Bookmark not defined.
روش تحقیق.....	Error! Bookmark not defined.

فصل اول.....ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

نظامهای سیاسی جهان و شیوه انتخاب رئیس دولت در آنها.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث اول: نظام شاهی.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول : تعریف نظام شاهی.....	Error! Bookmark not defined.
تاریخچه پادشاهی:.....	Error! Bookmark not defined.
تقسیم پادشاهی بر اساس چگونگی انتخاب شاه:.....	Error! Bookmark not defined.
تاریخ پیدایش نظام های شاهی:.....	Error! Bookmark not defined.
علت اعتبار نظریه خاستگاه الهی.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: پادشاهی در قرآن.....	Error! Bookmark not defined.
طبقه بندی نظام نظامهای شاهی:.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: دسته بندی نظام های شاهی امروزی.....	Error! Bookmark not defined.
نظام های شاهی امروزی که نظر به ماهیت نظام به اشکال مختلف دست بندی گردیده اند: Error! Bookmark not defined.	Error! Bookmark not defined.

ایرادات و نواقص نظام شاهی:.....	Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم: نظام های جمهوری.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول: تعریف نظام جمهوری.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: اشکال نظام جمهوری.....	Error! Bookmark not defined.
(الف): نظام ریاستی.....	Error! Bookmark not defined.
(ب) نظام پارلمانی:.....	Error! Bookmark not defined.
(ج) نظام نیمه ریاستی یا مختلط:.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: نظام سیاسی افغانستان.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم: شیوه های انتخاب رئیس دولت در نظام های جمهوری.....	Error! Bookmark not defined.
تحول نظام های انتخاباتی:.....	Error! Bookmark not defined.

فصل دوم.....ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

شیوه گزینش رئیس دولت در نظام حقوقی افغانستان و فقه سیاسی اسلام. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث اول: انتخاب رئیس دولت در نظام حقوقی افغانستان و اسلام. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: نظام انتخاباتی ریاست جمهوری افغانستان: ERROR! Bookmark not defined.

مطلب دوم: انتخاب رئیس دولت در نظام سیاسی اسلام ERROR! Bookmark not defined.

مطلب سوم: طریق شرعی تعیین رئیس دولت در اسلام ERROR! Bookmark not defined.

(الف) اختیار: ERROR! Bookmark not defined.

(ب) استخلاف: ERROR! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: امامت تغلب ERROR! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: استفاده از شیوه انتخابات امروری از دیدگاه فقه اسلامی: ERROR! Bookmark not defined.

حقیقت انتخابات دیدگاه فقه اسلامی: ERROR! Bookmark not defined.

مبحث دوم: شروط رئیس دولت در نظام حقوقی افغانستان و اسلام: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: شروط رئیس دولت در قوانین افغانستان: ERROR! Bookmark not defined.

مطلب دوم: مواصفات رئیس دولت در فقه سیاسی اسلام ERROR! Bookmark not defined.

مبحث سوم: شروط انتخاب کنندگان رئیس دولت ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: شروط انتخاب کنندگان رئیس دولت در قوانین افغانستان ERROR! Bookmark not defined.

مطلب دوم: مواصفات انتخاب کنندگان در فقه سیاسی اسلام ERROR! Bookmark not defined.

مشارکت کافر در انتخاب زعیم یا مسئولین مناصب عامه در کشور اسلامی: ERROR! Bookmark not defined.

مشارکت مبتدعین در انتخاب زعیم یا مسئولین مناصب عامه در کشور اسلامی: ERROR! Bookmark not defined.

defined.

مشارکت ناقص اهلیت در انتخاب زعیم یا مسئولین مناصب عامه در کشور اسلامی: ERROR! Bookmark not defined.

defined.

فصل سوم ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

کاندید شدن زنان برای ریاست دولت و سایر مناصب عامه: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث اول: کاندیدا شدن زنان برای ریاست دولت و امامت ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: شرح اصطلاحات ERROR! Bookmark not defined.

مطلب دوم: دلایل نظریه اول (عدم جواز انتخاب زنان در مناصب عامه) ERROR! Bookmark not defined.

امامت و ریاست دولت: ERROR! Bookmark not defined.

داستان ملکه سبا (بلقیس) در قرآن: ERROR! Bookmark not defined.

مطلب سوم: دلایل اصحاب نظریه دوم (جواز انتخاب زنان در ریاست دولت) ERROR! Bookmark not defined.

defined.

مبحث دوم: انتخاب زن بحیث عضو شوری و مناصب عامه ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: دیدگاه عدم جواز ERROR! Bookmark not defined.

مطلب دوم: دیدگاه قائلین به جواز: ERROR! Bookmark not defined.

مطلب سوم: رأی راجح ERROR! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: حقوق سیاسی زن در قانون اساسی افغانستان ERROR! Bookmark not defined.

فصل چهارم: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

- اجراءات برای انتخاب رئیس دولت در قوانین افغانستان و فقه سیاسی اسلام. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- مبحث اول: اجراءات برای گزینش رئیس دولت در افغانستان. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- مطلب اول: معرفی سیستم انتخابات در افغانستان. Error! Bookmark not defined.
- پیشینه انتخابات در افغانستان: Error! Bookmark not defined.
- مطلب دوم: نهاد های برگزار کننده انتخابات. Error! Bookmark not defined.
- کمیسیون مستقل انتخابات: Error! Bookmark not defined.
- مطلب سوم: نهاد های نظارت کننده انتخابات. Error! Bookmark not defined.
- مطلب چهارم: جوانب نیدخل انتخابات. Error! Bookmark not defined.
- مطلب پنجم: اعمال مقدماتی انتخاب رئیس دولت: Error! Bookmark not defined.
- شرایط نامزدی برای ریاست جمهوری: Error! Bookmark not defined.
- مطلب ششم: اجرای انتخابات. Error! Bookmark not defined.
- مطلب هفتم: جمع بندی آراء، رسیدگی به شکایات و اعلان نتایج. Error! Bookmark not defined.
- تحلیف رئیس دولت در افغانستان: Error! Bookmark not defined.
- مطلب هشتم: صلاحیت و مسؤلیت های رئیس دولت در افغانستان: Error! BOOKMARK NOT DEFINED.
- مبحث دوم: اجراءات برای انتخاب رئیس دولت در فقه. Error! BOOKMARK NOT DEFINED.
- مطلب اول: مروری بر شیوه های انتخاب خلفاء راشدین در صدر اسلام. Error! Bookmark not defined.
- مطلب دوم: چگونگی اختیار امام یا رئیس دولت در فقه سیاسی اسلام. Error! Bookmark not defined.
- طریقه انتخاب رئیس دولت: Error! Bookmark not defined.
- مطلب سوم: دیدگاه فقهاء در رابطه به نامزدی اشخاص برای ریاست دولت. Error! Bookmark not defined.
- مطلب چهارم: معرفی شورای اهل حل و عقد. Error! Bookmark not defined.
- وظایف اهل حل و عقد: Error! Bookmark not defined.
- تعداد اهل حل و عقد. Error! Bookmark not defined.
- مطلب پنجم: بیعت، چگونگی برگزاری بیعت و انواع آن. Error! Bookmark not defined.
- معنا و مفهوم بیعت: Error! Bookmark not defined.
- شیوه های انعقاد خلافت از دیدگاه دانشمندان اسلام: Error! Bookmark not defined.
- کیفیت و مراحل بیعت: Error! Bookmark not defined.
- بیعت و انتخاب: Error! Bookmark not defined.
- بیعت ورأی، تفاوت ها و سازگاری ها: Error! Bookmark not defined.
- مطابقت بیعت ورأی: Error! Bookmark not defined.
- مطلب ششم: حقوق و واجبات امام یا رئیس دولت در فقه سیاسی اسلام. Error! Bookmark not defined.
- حقوق امام یا رئیس دولت: Error! Bookmark not defined.
- واجب و مسؤلیت های امام یا رئیس دولت: Error! Bookmark not defined.
- نظرات از عملکرد رئیس دولت از دیدگاه فقه سیاسی اسلام: Error! Bookmark not defined.
- نتیجه گیری 7
- مقایسه قوانین افغانستان و فقه سیاسی اسلام در رابطه به گزینش رئیس دولت: 8

12.....	پیشنهادات:
Error! Bookmark not defined.	فهرست آیات قرآن کریم:
Error! Bookmark not defined.	فهرست احادیث:
13.....	فهرست منابع و مأخذ:

نتیجه گیری

- 1- نظام های شاهی که در طول تاریخ که بر مبنای افکار و اندیشه بشری عملی گردیده و دارای مشکلات زیادی از جمله مادام العمر بودن، شکل گیری و ادامه نظام طبقاتی، معیار نبودن لیاقت در جانشینی، قدرت بی حد و حصر خانواده شاه میباشند، مورد تائید خداوند نمی باشند
- 2- باوجود اینکه درجهان امروزی اکثریت کشورها بانظام جمهوری اداره میشوند، اما مفهوم، ماهیت و ساختار هر یک از دیگری متفاوت هستند، بنأ اسلام با کلیات و نام نظام جمهوری مشکل نداشته بلکه در فقه سیاسی اسلام رعایت آنچه بنام ثوابت دین اسلام، انتخاب افراد شایسته در زعامت ملت هار را با در نظر داشت اصل بیعت و شورا معیار قرار داده است.
- 3- یکی از انواع نظام جمهوری نظام ریاستی است که اساس آنرا تفکیک مطلق قوا تشکیل میدهد ولی تجربه نشان داده است در صورت نبود همکاری میان قوای سه گانه، اداره یک کشور را با دشواری مواجه ساخته و گاهی از دل دموکراسی در قالب ریاستی استبدادی برمیخیزد که جامعه به جای رشد و ترقی ناخواسته به عقب برمیگردد، بنابراین موفقیت نظام ریاستی در یک کشور، دلیلی بر موفقیت آن در کشور دیگری نمیباشد.
- 4- در نظام پارلمانی تفکیک عمومی قوا مطرح است، بنأ این نظام با میکانیزم که دارد، بیم آن می رود که دولت هر زمانی از طریق احزاب سیاسی، قبل از انجام فعالیت ها و پلانه های دست داشته اش در معرض سقوط قرار گیرد.
- 5- نظام نیمه ریاستی (مختلط) با وجود اینکه مزیت و برتری هر دو نظام قبلی را در خود جمع کرده ولی آنها خالی از مشکل نیست، زیرا در صورت بروز اختلاف عمیق میان رئیس جمهور و صدر اعظم، ممکن است زمینه را برای سقوط دولت فراهم کند و چه بسا تشدید اختلافات بین آن دو، کشور را دچار آسیب بزرگ و بحران نماید.
- 6- در نگاه گذرا به قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، چنین برداشت میشود که نظام حکومتی افغانستان، ریاستی است، اما یک سلسله خصوصیات دیگر در نظام سیاسی افغانستان وجود دارد که باعث می شود نتوان از آن به طور کامل، به عنوان رژیم ریاستی مطلق یاد نمود. بلکه یک الگوی جدید و مختلطی از نظامهای موجود در جهان می باشد.
- 7- کشورها نسبت به یکدیگری در شیوه و کاربرد پروسه انتخابات باهم یکسان نمی باشند، همچنان انتخاب یک نظام انتخاباتی در یک کشور صرفا نتیجه تصمیم قانونگذاران نیست بلکه عوامل متعددی از جمله تحولات تاریخی و سیاسی در طول زمان و ویژگی های مختلف آن تحولات، منتهی به شکل گیری یک نظام انتخاباتی در یک کشور می شود.
- 8- ساده ترین نظام انتخاباتی، نظام انتخاباتی اکثریتی است. عیب این نظام انتخاباتی کاهش میزان مشروعیت برخی کاندیداهای پیروز است که علیرغم کسب درصد پائینی از آرای مردم، به عنوان پیروز انتخابات معرفی می شوند.
- 9- نظام انتخاباتی افغانستان نظام اکثریتی (مطلق/نسبی) است. هرگاه یکی از نامزدها موفق شود که 50% کل آرا به اضافه یک رای (اکثریت مطلق) را بدست بیاورد نامزد برنده در غیر آن انتخابات به مرحله دوم کشانیده میشود. در دور دوم هر شخصی که اکثریت رأی مردم را به دست آورد نامزد برنده تلقی میشود.
- 10- رأی راجح در رابطه به حکم انتخابات های امروزی این است که: چون در شریعت اسلامی طریقه خاصی که بتوان توسط آن امام یا حاکم را برگزید، مشخص نشده است، پس هر

طریقه ای که رضایت مردم در آن باشد، جایز است مادامیکه در مخالفت با احکام و مقاصد شریعت نباشد

- 11- از دیدگاه فقهاء معاصر تفاوت چندانی میان «بیعت» و «انتخاب» (اگر در نظام اسلامی باشد) وجود ندارد، در دنیای معاصر هم بیعت دارای جایگاه ممتاز و پر رنگ تر و رأی صرف انتخاب کردن است، ولی اصولاً بیعت همان قرار داد اجتماعی و تنها بدیل بیعت در عصر کنونی فرایند رای گیری و انتخابات است، زیرا به نحوی بعد از مقوله و رضایت عمومی صورت می گیرد
- 12- یکی از شرایط تکمیل کننده انعقاد امامت و زعامت سیاسی، انتخاب یا بیعت میباشد و همانگونه که بیعت در شریعت یک امر واجب بوده، وفا برآن نیز واجب می باشد و اسلام درین گونه مباحث مقدم بر تیورین های جهان غرب می باشد.

مقایسه قوانین افغانستان و فقه سیاسی اسلام در رابطه به گزینش رئیس دولت:

- 13- هر نامزد ریاست جمهوری در افغانستان دارای دو معاون میباشد که شامل یک تیم واحد بوده و از مردم رأی می گیرند.
در حالیکه در نظام سیاسی اسلام موضوع داشتن معاونین سابقه ندارد، اما از دید فقهاء معاصر معاون داشتن رئیس دولت مخالفت با شریعت پنداشته نمی شود
- 14- انتخابات ریاست جمهوری در افغانستان در هر پنج سال یک بار برگزار می شود و برنده انتخابات و برای پنج سال زعامت کشور را به عهده می گیرد
اما در نظام سیاسی اسلام خلیفه، امام یا رئیس دولت که از طرق مشروع تعیین گردیده باشد، مدت زعامت آن مشخص نمیشود
- 15- در حالت انصراف یک یا چند کاندید قانون اساسی افغانستان ساکت است، اما از باب قیاس به حالت وفات میتوان گفت که درین حالت نیز باید انتخابات مجدد برگزار شود، چون هدف اصلی از انتخابات مجدد اینست که رای دهندگان بتوانند با مطالعه مجدد کاندید مورد نظر خود را انتخاب نمایند.
درین مورد نیز در صورت که مقاصد شرعی در قوانین مدنظر گرفته شده باشد و اصل شفافیت، استعجالیت، حتمیت دران مراعات گردد، مجال برای مسلمانان باز گذاشته شده است.
- 16- در حالت تساوی آراء، از میان این دو کاندید توسط کمیته که در قانون پیشبینی گردیده است، کسی را که عالی ترین معیارها را داشته باشد در خلال 48 ساعت تعیین نماید.
در فقه سیاسی اسلام نیز توسط مرجع مربوطه این روند عملی میگردد، البته بعد از مشوره و با نظر داشت ویژگیها، نیازمندی زمان و حالت امت با کمال عجله صورت میگیرد.
- 17- در افغانستان هرگاه یکی از کاندیدان در دور دوم انتخابات شرکت نماید یا انتخابات را تحریم نماید، کاندید دیگر بحکم قانون برنده شناخته میشود
در فقه و نظام سیاسی اسلام تأکید گردیده تا راهکاری در قوانین در نظر گرفته شود که بر بنیاد آن از رفتن به دور دوم که جز ائتلاف مال، وقت، افزایش تنش و بی اعتباری ثمره دیگری ندارد، جلوگیری گردد.
- 18- هیچ شخص نمی تواند بیش از دو دوره به حیث رئیس جمهور انتخاب گردد
در فقه سیاسی اسلام زمان مشخصی برای باقی ماندن در مسند ریاست دولت ندارد
- 19- در افغانستان رئیس جمهور در عین حال که در رأس هر سه قوه قرار داشته و صلاحیت

های خود را در عرصه های اجراییه، تقنینیه و قضائیه اعمال می کند.
رئیس دولت در نظام سیاسی اسلام نیز رئیس دولت مسؤل است تا مطابق احکام شرع و منافع ملت و مردم از تمام امورات نظامی، قضائی و اجرائی نظارت نموده و از کارکرد های اراکین دولت جوابگو باشد

20- از جمله صلاحیت های رئیس جمهور تخفیف و عفو مجازات مطابق به احکام قانون میباشد تخفیف و عفو مجازات در شریعت و فقه اسلامی از صلاحیت رئیس دولت میباشد، اما در پرونده های مربوطه به حدود صرف میتواند از درست بودن فیصله های قضات به عنوان شخص درجه اول کشور اطمینان حاصل نماید ولی نمی تواند مانع تطبیق حدود گردد.

21- در صورت استعفا و عزل یا وفات رئیس جمهور و یا مریضی صعب العلاج که مانع اجرا وظیفه شود، به ترتیب معاون اول، معاون دوم، رییس مجلس سنا، رییس مجلس نمایندگان و وزیر خارجه یکی بعد دیگری مسؤلیت های وی را به عهده می گیرند.

در فقه سیاسی اسلام موضوع سرپرستی مطرح نگردیده و صرف روی انتخاب رئیس یا زعیم جدید تأکید شده و درین مورد حتمیت و فوریت انتخاب زعیم جدید تأکید گردیده است.

22- در رابطه با مسؤلیت سیاسی رئیس جمهور چیزی در قانون اساسی بیان نشده است، اما در مورد مسؤلیت جزایی "جرایم ضدبشری"، "خیانت ملی" یا "جنایت" در برابر ملت و ولسی جرگه مسؤل و مطابق به احکام قانون در صورت ارتکاب این اعمال به دادگاه ویژه کشانده می شود، ولی میکانیزم اجرای این حکم به حدی پیچیده و سنگین است که تقریباً ناممکن به نظر می رسد.

در شریعت اسلامی برای کسی که به عنوان رئیس دولت انتخاب میگردد شرایط زیادی وضع گردیده است، علت و حکمت آن این است که رئیس دولت باید سمبول و الگوی خوبی برای دیگران بوده باشد و اگر بالفرض مرتکب خطائی هم شود، مطابق احکام شریعت اسلامی، قانون نافذ همان کشور توسط اهل شوری، دانشمندان، مردم و مرجع مربوطه در مورد اقدام لازم صورت میگیرد که این اقدامات به تناسب اشتباه رئیس دولت شامل مشوره دهی، نصیحت، اخطار، عزل و محاکمه میباشد.

23- واجد شرایط بودن برای منصب ریاست جمهوری در افغانستان در چهار شرط خلاصه شده است.

در فقه سیاسی اسلام شروطی که برای زعیم کشور اسلامی در نظر گرفته شده به مراتب بیشتر از آنچه است که در قانون اساسی افغانستان ذکر شده و محدود بودن این شروط در قوانین افغانستان به نحوی مخالف نصوص شرعی و در عین حال یکی از تفاوت های قوانین و مشکلات نظام های سیاسی کشور های اسلامی بشمول افغانستان بشمار میرود.

24- قانون انتخابات افغانستان برای کسی که میتواند رای خود را استعمال کند صرف (تابعیت، سن، ثبت بودن نام وی در لست رای دهندگان، عدم محکومیت به حرمان از حقوق مدنی) را شرط پنداشته است.

آنچه که فقهاء معاصر برای رای دهندگان دارای اهمیت میداند، عبارت اند از: اسلام، عقل، سن بلوغ بوده و همچنان تذکر داده اند که بهتر است تا رای دهنده دارای علم ودانائی نسبت به روند انتخابات بوده و اطمینان داشته باشد که با اشتراک خویش گناهی را مرتکب نگردیده و مصلحت شرعی را در نظر بگیرد.

25- در افغانستان مطابق قوانین نافذ، زنان میتوانند خود را کاندید پست ریاست جمهوری یا

ریاست دولت نموده و در امور سیاسی کشور فعالانه سهم داشته و مانند مردان سرنوشت سیاسی مردم شان را رقم زنند.

در فقه سیاسی اسلام در رابطه به امامت عظمی بصورت قطع و در مورد ریاست دولت توسط زنان اکثریت علماء و دانشمندان بر عدم جواز متفق اند. در مورد تعیین زنان در مناصب عامه مانند وزارت، سفارت، مجلس نمایندگان و امثال آن نیز آنچه از دید بنده راجح به نظر میرسد اینست که زنان در صورتی میتوانند درین مناصب خود را کاندید و انتخاب شوند که شرایط برای آنها در محوطه کاری ایشان مساعد باشد. در مورد اشتراک زنان به حیث رأی دهنده هیچ مانع شرعی وجود ندارد، زیرا از دید من اشتراک و رأی دادن به منزله شهادت تلقی نمی گردد.

26- افغانستان نیز مانند سایر کشور های جهان دارای کمیسیون مستقل انتخابات است تا بر بنیاد قوانین این کمیسیون کار رأی گیری، قرائت آراء، اعلان نتیجه را منطبق با اهداف انتخابات سازماندهی کند.

چون مردم در شیوه انتخاب زعیم خود از دیدگاه اسلام به کدام شیوه خاصی ملزم نگردیده اند، بنا شریعت روی معیار هائیکه اعضاء کمیسیون انتخابات بر بنیاد آن گزینش حاصل مینمایند تأکید مینماید، زیرا در صدر اسلام این مسؤلیت به شوری اهل حل و عقد که دارای ویژگی های خاصی بودند، سپرده میشد که نظر ویژگی هائیکه که اعضاء کمیسیون های انتخاباتی و اعضاء پارلمان امروزی دارند، دارای برتری های زیادی میباشد.

27- جهت اعتبار بخشیدن انتخابات در افغانستان، از جانب گروه های ملی و بین المللی نهادهای مستقل داخلی برای تامین شفافیت انتخابات نظارت صورت میگیرد.

چون شرایط گزینش مسؤلین برگزار کنندگان انتخابات در فقه سیاسی اسلام معیار های متعددی مانند دینداری، تعهد، علم، صداقت، کار فهمی، سابقه نیک و امثال آن در نظر گرفته شده است، بنا مشکلات که از ناحیه تقلب، تزویر، عوام فریبی، معامله گری و صدها مشکل دیگر در روند انتخابات های امروزی اتفاق میفتد، در شیوه و راهکار هائیکه فقه سیاسی آنرا ترسیم نموده این مشکلات به مراتب کمتر میباشد.

28- نامزدان ریاست جمهوری مطابق قوانین افغانستان باید قبل از ثبت نام امضاء و یا شصت یکصد هزار تن از طرفدارانش، همچنان مبلغ یک ملیون افغانی بشکل تضمین به کمیسیون انتخابات تحویل میدهد

هر چند در فقه سیاسی اسلام با چنین موارد و شروط نا آشناست ولی نظر به مقتضیات زمان آنرا بصورت قطعی رد هم نمی کند.

29- نامزدی، ثبت نام، تکمیل فورمه های متعدد، پروسه تبلیغات، مصارف مالی کمپاین ها برای یک نامزد ریاست جمهوری در افغانستان از مراحل حساس روند انتخابا بشمار میاید، اینکه کاندیدان در اظهارات، روند تبلیغات، مصارف مالی و وعده هائیکه به مردم میدهند، تا چه حدی صادق میباشد، نظام انتخاباتی افغانستان به هیچصورت نتوانسته آنچه در قانون پیشبینی گردیده است آنرا عملاً تطبیق نماید.

اما از دیدگاه فقه سیاسی اسلامی نظام سیاسی و مسؤلین ملکف گردیده اند تا در قوانین انتخاباتی خویش زمینه را طوری مساعد سازند که نامزدان پست ریاست دولت بدون دادن وعده های دروغین، مصارف مالی کمر شکن و دادن اظهارات عوام فریبانه، بتوانند بوجه احسن برنامه های

خود را به مردم تشریح نمایند تا فرایند آن یک نظام مشروع، مقدر و با ثبات باشد.

30- در افغانستان، روند انتخابات از ثبت نام شروع و با کمپاین های انتخاباتی، برگزاری انتخابات، جمع آوری صندوق ها، شمارش آراء، رسیدگی به شکایات، اعلان نتایج و با سوگند شخص برنده خاتمه میابد که این روند علاوه از اینکه خیلی زمانگیر است، بیم تقلب، تخلف، عهد شکنی ها، تحریم انتخابات توسط اشخاص بازنده، دخالت افراد، گروه ها، نهاد ها و حتی کشور های بیگانه گاهی از مردم قربانی های زیادی میگیرد.

در فقه سیاسی اسلام مسلمانان ملزم به رعایت شیوه خاصی جهت انتخاب زعیم یا رئیس دولت نگردیده اند و با در نظر داشت همین اصل فقهاء معاصر نیز به این باور اند که کشور های اسلامی میتوانند از راهکار های مختلف مطابق نیازمندی های جامعه خویش استفاده نمایند، بشرط اینکه این راهکار و شیوه با اصول شرع مخالف نبوده، صداقت و شایسته سالاری در آن رعایت گردد. آنچه در صدر اسلام نیز از آن استفاده شده و بیشتر از هر راهکاری ساده تر، مطمئن تر و با اصول شرع موافق است.

31- قانون اساسی افغانستان شخصی را که به عنوان رئیس دولت انتخاب میشود مکلف نموده تا بعد از اعلان نتایج سوگند وفاداری را مبنی بر (حفاظت از شریعت، مردم و حراست از حاکمیت دین، ملت و تمامیت ارضی کشور را در حضور مردم و رسانه ها ادا نماید. و اینکه روساء دولت و سایر مسئولین بلند پایه دولتی چقدر به این سوگند تشریفاتی در طور تاریخ افغانستان پابندی بوده اند؟ موضوعی است که تمام ملت افغانستان متأسفانه شاهد نقض آشکار این سوگند ها بوده و هستند.

در نظام اسلامی نیز بعد از تکمیل پروسه بیعت و در اصطلاح امروزی (انتخابات) امام یا رئیس دولت خط مشی خویش را اعلان و برای مردم تعهد وفاداری نسبت آنچه که مسئولیت وی است میدهد و در عوض از مردم طالب همکاری، مشوره دهی و وفاداری را میکند که این خود به نوعی سوگند تلقی میشود. اما آنچه که از دیدگاه شریعت اسلامی روی آن تمرکز شده اینست که امام یا رئیس دولت اسلامی بعد از تکمیل پروسه انتخابات علاوه از موارد که در متن قانون اساسی افغانستان نوشته شده است، مکلف به رعایت احکام شرعی، خدمتگذاری به مردم و وفاداری، حفظ دین، تطبیق حدود، جهاد در راه اعلاء کلمة الله، جمع کردن زکات، التزام به شریعت غرای محمدی، تفقد و وارسی از احوال مسلمین، سعی و تلاش پیگیر درین راستا، اعتراف به خطاء و سایر موارد میباشد.

32- در نظام حقوقی افغانستان، پیشنهاد طرح قانون از صلاحیت هر سه قوه است، ولی معمولاً حکومت که رأس آن رئیس جمهور است، اقدام به تهیه طرح قانون می کند، هرچند قوه مقننه حق تغییر و تعدیل آن را دارد، اما رئیس جمهوری می تواند آن را وتو کند، مگر این که مجلس نمایندگان آن را با دو ثلث آرا تایید کند.

بر عکس در فقه سیاسی اسلام رئیس دولت نه شارع است و نه هم قانونگذار، بلکه وظیفه قانونگذاری، اجتهاد و رسیدگی به موضوعات جدید فقهی و شرعی از وظایف شوری (اهل حل و عقد یا پارلمان امروزی) بوده و رئیس دولت میتواند به عنوان عضو و مسؤل عام در همچو قضایا دخالت نماید.

پیشنهادات:

چنانچه در مقدمه این بحث یا تحقیق به تفصیل بیان گردید، هدف اصلی از انتخاب، نگارش و ارایه آن به عنوان یک بحث علمی این است که قشر تحصیل کرده نظر به مسولیت ایمانی، وجدانی و انسانی که نسبت به جامعه بشری و بخصوص همشریان خویش دارند، با استفاده از تحقیقات خویش گامی را جهت غنای جغرافیای علم و دانش به جلو گذاشته و یکی از خلاها یا نکته مبهم را روشن نمایند تا رفته رفته جهان بشریت، جامعه اسلامی و بالاخص افغانستان به حیث یک کشور اسلامی و دارای تاریخ کهن از لحاظ علمی پیشرفت نماید تا با این گامها هرچند بطئی، بتواند قوانین خویش را در پرتو شریعت غراء محمدی عیار و زمینه سعادت دنیا و آخرت شهروندان را فراهم نماید.

از آنجائیکه این بحث روی چگونگی انتخاب گزینش رئیس دولت در پرتو قوانین نافذه افغانستان و مقایسه آن با فقه سیاسی اسلام تمرکز داشته بناً لازم است نظر به زحمات که درین راستا توسط نویسندگان یا محقق به خرج داده شده است پیشنهادات ذیل توسط مسولین و دانشمندان بخصوص نهاد ها و اشخاص که در وضع قوانین دخیل دخیل اند مورد غور قرار داده شود:

1- تلاش صورت گیرد تا اینگونه بحث ها جمع آوری و توسط هیئات با صلاحیت و ارنگانها زیربط مورد غور قرار گرفته و نتایج بدست آمده به عنوان نتایج تحقیقات علمی به جامعه تقدیم و مورد استفاده قرار گیرد.

2- بحث ها و تحقیقات علمی که ارزش طبع را داشته باشند، زمینه طبع و تکثیر آنها توسط ادارات و اشخاص متمول فراهم گردد.

3- برای مقین با استعداد زمینه رشد بیشتر فراهم گردد تا از یکطرف آنها تشویق و از جانب دیگر زمینه خیر رسانی آنها به ملت و جهان انسانی مساعد گردد.

4- به ارزشهای انسانی، اسلامی و شهروندان ارج گذاشته شود و استادان که در نهاد های تحصیلی، تدریس و راهنمایی ترتیب تیزس ها به به شیوه های مختلف افکار، سلیقه و یا گرایش های قومی، سمتی لسانی و حزبی خویش را بالای محصلین و دانشجویان تحمیل مینمایند توسط مراجع مربوطه کنترول و ازان جلوگیری صورت گیرد.

5- سعی گردد تا کدر های علمی که به اصالت اسلام عملا باورمند هستند و دارای تحصیلات اکادمیک و درجات علمی بلند هستند، بسیج شده و بالای حکومت و نهاد های دخیل در وضع قوانین فشار آورند تا در قسمت خلاهای قوانین موجود و نافذه کشور بخصوص قانون انتخابات اصلاحات لازم بوجود آمده و تلاش نمایند تا فقه سیاسی اسلام و راهکار هائیکه در شریعت اسلامی به منظور داشتن نظام جامع، مقدر و جوابگو توسط دانشمندان جهان اسلام بخصوص علماء معاصر به عنوان خطوط اساسی برای کشور های اسلامی مطرح گردیده است، به عنوان قوانین مطرح، توشیح و به آن عمل صورت گیرد.

فهرست منابع ومأخذ:

- 1- الاحكام السلطانية و الولايات الدينية، أبو الحسن علي بن محمد بن حبيب الماوردي البصري، تحقيق قاضى نبيل عبدالرحمن حياوى، شركة الارقم بن ابي الارقم للطباعة والنشر والتوزيع، بيروت، لبنان
- 2- الاخلاق السياسية لدلة الاسلامية فى القرآن و السنة، محمد ذكرى النذاف، دار القلم، دمشق، طبع اول، 1427هـ
- 3- الاخلاق السياسية للدلة الاسلامية فى القرآن و السنة، محمد ذكرى النذاف، دار القلم، دمشق، طبع اول، 1427هـ
- 4- الامامة العظمى عند اهل السنة والجماعة، عبدالله بن عمر بن سليمان الدميحي، دار الطيبة للنشر و التوزيع
- 5- الإمامة والسياسة، أبي محمد عبد الله بن مسلم ابن قتيبة الدينوري، ، تحقيق خليل المنصور، الناشر دار الكتب العلمية، سنة النشر 1418 هـ ، مكان النشر بيروت، ج1
- 6- الإمامة والسياسة، أبي محمد عبد الله بن مسلم ابن قتيبة الدينوري، تحقيق خليل المنصور، نشر دار الكتب العلمية، 1418 هـ، بيروت، جلد1
- 7- الانتخابات واحكامها فى الفقه الاسلاميه، فهد بن صالح بن عبدالعزيز العجلان، دار الكنوز اشبيليا للنشر و التوزيع 1429هـ
- 8- انتخابات سازه و رازها، محمد نبى هيكل، شركت طباعتى شبير، سال 1393، كابل
- 9- الخلافة، نشر الزهراء للاعلام العربي، محمد رشيد رضا، مصر، القاهرة
- 10- الدرّة الغراء في نصيحة السلاطين والقضاة والأمراء، محمود بن إسماعيل بن إبراهيم الجذبتى، دار النشر، مكتبة نزار مصطفى الباز - الرياض - 1417هـ، جلد اول
- 11- الدرر السنّية في الأجوبة النجدية ، عبد الرحمن بن محمد بن قاسم، (٧ / ٢٣٩).
- 12- الرد على الجهمية، عثمان بن سعيد بن خالد بن سعيد أبو سعيد الدارمي، ، دار ابن الأثير - الكويت، الطبعة الثانية ، 1995، تحقيق : بدر بن عبدالله البدر، جلد اول
- 13- السيرة النبوية، ابن هشام، بيروت ، دار الفكر (177 - 176 / 1)
- 14- العالم الاسلامى بين الشورى والديموقراطيه، انصارى، عبدالحميد، دار الفكر العربى قاهره 1422 هجرى شمسى، طبع 1
- 15- الكشاف عن حقائق التنزيل و عيون الاقاويل فى وجوه التأويل، زمخشري، محمود بن عمر، طبع بيروت، ج3
- 16- المرأة بين الفقه والقانون، مصطفى السباعي، المكتب الإسلامى، بيروت، ط6، 1404هـ
- 17- المفصل في شرح الشروط العمرية، علي بن نايف الشحود، ، جلد دوم
- 18- المقدمة لابن خلدون ، طبع الرابعة 1398 هجرى، دارالباز للنشر و التوزيع، مكة المكرمة
- 19- المنهج المسلوك فى سياسة الملوك، عبد الرحمن بن عبد الله بن نصر بن عبد الرحمن الشيزري، ، تحقيق علي عبد الله موسى، ناشر مكتبة المنار، 1407 هـ، مكان الزرقاء
- 20- النظام السياسى للدولة الاسلامية، محمد سليم العوا، دار الشروق، ط1، 1310
- 21- النظرية السياسيه عند ابن تيميه، كوناكاتا، حسن، رياض، مركز الدراسات و الاعلام، 1994م
- 22- النهاية فى غريب الحديث والاثر، ابن اثير، مبارك بن محمد، بيروت، المكتبة الاسلاميه، بى.تا، ج1

- 23- الوسيط في المذهب، غزالي، تحقيق احمد محمود ابراهيم، محمد محمدمتامر، ناشر دار السلام، ج4
- 24- أهل الحل والعقد في نظام الحكم الإسلامي، بلال صفي الدين، طبع اول، دار النوادر - سوريا
- 25- بايسته های حقوق اساسی، ابوالفضل قاضی، تهران، نشر میزان، چاپ هشتم، 1381
- 26- بنيادهای علم سياست، عبدالرحمن عالم، چاپ 28، نشر شابک
- 27- تاريخ الأمم والملوك، تاريخ الطبري، محمد بن جرير الطبري أبو جعفر، دار الكتب العلمية - بيروت، الطبعة الأولى 1407، جلد دوم
- 28- تحرير الأحكام في تدبير أهل الإسلام، محمد بن إبراهيم، تحقيق قدم له: الشيخ عبد الله بن زيد آل محمود، تحقيق ودراسة وتعليق: د. فؤاد عبد المنعم أحمد، ناشر دار الثقافة بتقويض من رئاسة المحاكم الشرعية، قطر، 408هـ، قطر دوحة
- 29- تفسير النكت والعيون، أبو الحسن علي بن محمد بن حبيب الماوردي البصري، تحقيق السيد بن عبد المقصود بن عبد الرحيم، دار النشر: دار الكتب العلمية، بيروت، لبنانالجامع لأحكام القرآن، محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح القرطبي أبو عبد الله، ج9
- 30- حقوق اساسی و ساختار های سیاسی، سيد محمد هاشمی استاد دانشگاه شهيد بهشتی، انتشارات میزان، چاپ دوم 1392
- 31- حقوق اساسی و نهاد های سیاسی، ابوالفضل قاضی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ ششم 1375
- 32- حقوق اساسی و نهاد های سیاسی، ابوالفضل قاضی، تهران، دانشگاه تهران، 1370 خورشیدی، ج دوم
- 33- حقوق اساسی و نهاد های سیاسی، ابوالفضل قاضی شريعت پناهی، چاپ سيزدهم، تابستان 1393
- 34- حقوق اساسی و نهاد های سیاسی، سيد ابوالفضل قاضی شريعت پناهی، چاپ سيزدهم، تابستان 1393
- 35- حقوق اهل الذمة في الدولة الإسلامية، مودودي - حقوق الانسان و حرياتہ الأساسية، عبدالوهاب الشيشاني
- 36- حقوق و واجبات المرأة في الإسلام، عبدالكريم زيدان، ترجمه سهيلا رستمی، تهران، نشر احسان 1387، چاپ اول
- 37- حكم تولي المرأة القضاء، ابراهيم بن علي السفيناني، 1-6
- 38- دانشنامه سیاسی، داریوش آشوری، تهران: مروارید، 1373
- 39- دانشنامه نظام های انتخاباتی، آندرو رینولدز بن رایلی، ترجمه ابوذر رفیعی قهساره، نشر پژو و هشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول 1390
- 40- درآمدی بر وضع و تصویب قانون اساسی جدید افغانستان، سرور دانش، چاپ اول 1382، نشر مرکز فرهنگی اجتماعی سراج
- 41- دوره اهل الحل والعقد في نقض القرارات السياسية، مجدی محمد قويدر في رسالته الماجستير، المقدمة للكلية الشريعة و القانون بالجامعة الإسلامية بغزة
- 42- دين و دولت يا اصول اساسی نظام سیاسی اسلام، عبدرب الرسول سیاف، اکتوبر 2010، چاپ سوم لاهور
- 43- روابط قوا در قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، مجله گفتمان نو، ش5، عبدالعلی محمدی، بهار 1384
- 44- سبل السلام، محمد بن إسماعيل الصنعاني، دار إحياء التراث ج4
- 45- شرح مختصر قانون اساسی افغانستان، نظام الدين عبدالله، انتشارات سعيد، سال 13991 خورشیدی
- 46- ضعف ها و معايت نظام انتخاباتی افغانستان، فصلنامه انديشه معاصر، حميد رضا زاده، مقاله، نشریه عملی- تخصصی بنياد انديشه، سال اول، شماره دوم، 1394 خورشیدی
- 47- عصر الخلافة الراشدة - محاولة لنقد الرواية التاريخية وفق منهج المحدثين، أكرم بن ضياء العمري،

ناشر مکتبۃ العبیکان

- 48- فتح القدير الجامع بين فني الرواية والدراية من علم التفسير، محمد بن علي الشوكاني، جلد سوم
- 49- فصلنامه انديشه معاصر، نشریه عملی- تخصصی بنیاد انديشه، سرور دانش، سال اول، شماره دوم، 1394 خورشیدی
- 50- الفقه الاسلامی و ادلته، وهبة بن مصطفى الزحيلي، نشر: دار الفكر - سوریه - دمشق، طبع چهارم، ج 8
- 51- قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، مصوب سال 1382
- 52- کتاب اصول الدين، ابو منصور عبدالقاهر بن طاهر البغدادي، دارالکتب العلمیة، بیروت 1981، طبع سوم
- 53- کلیات حقوق اساسی، حیرانی مقدم، انتشارات مرکز آموزش عالی تربیت مربی عقیدتی سیاسی، 1370
- 54- لسان العرب، ابن منظور، المحقق: عبد الله علي الكبير + محمد أحمد حسب الله + هاشم محمد الشاذلي، دار النشر: دار المعارف، قاهرة، جلد 1
- 55- لسان العرب، محمد بن مكرم بن منظور الأفريقي المصري، دار صادر - بیروت، الطبعة الأولى، ج 3
- 56- مباني سياست، عبدالمحمد ابوالحمد، تهران، انتشارات طوس، ج 1، چاپ اول 1376
- 57- مجموع الفتاوى، ابن تيمية « (٤ / ٤٤٤) . - شرح النووي على مسلم (١٢ / ٢٢٩) .
- 58- مَخْتَصَرُ مِنْهَاجِ السُّنَّةِ، ابن تيمية، اختصار عبد الله الغنيمان، طبع دوم 1412 هـ، بریتانیا، للطباعة والنشر والتوزيع، ج 1
- 59- مراتب الإجماع في العبادات والمعاملات والاعتقادات، علي بن أحمد بن سعيد بن حزم الظاهري، الناشر دار الکتب العلمیة
- 60- مروری بر قوانین اساسی افغانستان، محمد اشرف رسولی، انتشارات سعید، چاپ دوم 1392 خورشیدی
- 61- مسند أحمد بن حنبل، أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد الشيباني، تحقيق السيد أبو المعاطي النوري، نشر عالم الكتب، بیروت، طبع اول، 1419 هـ، جلد سوم
- 62- مشروعیة، عنوانی بسیط یا مرکب؟، مجله حکومت اسلامی، عباس پسندیده، سال ششم، شماره اول.
- 63- ناکارآمدی نخبگان سیاسی ایران بین دو انقلاب، از غندی، علیرضا، چاپ اول، تهران: نشر تومس، 1376
- 64- نشریه عملی تخصصی بنیاد انديشه، سرور دانش فصلنامه انديشه معاصر، سال اول، شماره دوم، 1394 خورشیدی، (ویژه انتخابات) تحت نظر دکتر محمد جواد صالحی، و دیگران
- 65- نشریه علمی تخصصی بنیاد انديشه، فصلنامه انديشه، سال اول، شماره دوم، زمستان 1394
- 66- نظام حقوقی و سیاسی در افغانستان، غلام حیدر علامه، چاپ اول 1391، انتشارات تاک
- 67- نظام سیاسی اسلام، ذبیح الله زاهد، انتشارات تمدن شرق، چاپ اول سال 1394 خورشیدی
- 68- نظام سیاسی اسلام، عبدالقدس (راجی)، نشر کتابخانه عقیده کابل، 1387 هـ ش
- 69- نظام سیاسی اسلام، عبدالناصر شفیق، چاپ اول، سال 1392 خورشیدی، انتشارات قرطبه

فهرست منابع انگلیسی:

1. George E. Marcus. Perilous States: Conversations on Culture
2. Iran and its place among nations. Mafinezam, Mehrabi Praeger
3. Time of India " Vatican to emirates, monarchs Keep the reins in modern world
4. Victorian Electronic Democracy: Glossary " 28 July 2005.

Archived form the original on 13 December 2007

5. Waibl, Elmar, Herdina, Philip 1997
6. www.aljazeera.net/knowledgegate/opinions/2012
7. WWW.bbc.com/persian/afghanistan/2013/139416-k05-aghan-elicition_law1392 اپریل 16 2013 حمل

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af